

1. משנה מסכת מגילה פרק א משנה א

מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה:

חידושי הרמב"ן מסכת מגילה דף ב עמוד א

מה ששינונו כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועיירות גדולות בארבעה עשר.

אני תמה מאד מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם לעשות ישראל אגודות במצוה הזו, ואע"ג דליכא הכא משום לא תתגודדו דה"ל שני בתי דינים בשתי עיירות כדאיתא בפ"ק (דיומא) [דיבמות] מ"מ לכתחלה למה חלקום לשתי כתות, ועוד היכן מצינו בתורה מצוה חלוקה בכך והתורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ושמה "ל לפי שנעשה הנס בשושן ב"ד ונוח שלהן היה בחמשה עשר קבעו לחמשה עשר יום ביום שהתחילו בו, ולפי שעיקר הנס היה בשושן קבעו עמהן מקומות הנכבדין דהיינו כרכין המוקפין, ושאר כל עיירות שהיה הנס שלהן ב"ג ונוח שלהן ב"ד קבעוהו ביום שלהן שהתחילו, כדרך שאירע להם כך קבעו אותם. ואין טעם זה מתוק וטוב בעיני, לפי שהיה עיקר הנס לשושן עצמו ביום "ג והנה ראוי שיהיה להם "ד יום טוב עם כל ישראל אע"פ שעשו בשנת הנס יום טוב בט"ו, או שיהיה לשושן יום טוב ב"ד וט"ו הואיל ונעשה בהם נס.

וכשעיינתי בכתובים נתיישב לי הענין יפה, לפי שהוא דבר ברור שבזמנו של נס זה כבר נפקדו ישראל ועלו לארץ ברשיון כורש ונתיישבו בעריהם, ואע"פ שאמר המן ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, מ"מ אנשי כנסת הגדולה עם רוב ישראל בארץ היו, ושוב לא עלו מהם אלא מעטים עם עזרא, וכשצוה אחשוורוש להשמיד להרוג ולאבד היו הפרזים והעיירות שאין להם חומה סביב בספק וסכנה גדולה שלא יעלו עליהם אויבים יותר מן המוקפין, וכענין שאמר בהם בספר עזרא (נחמי' ד') ויהי כאשר שמעו סנבלט וטוביה והערבים והעמונים והאשדודים כי עלתה ארוכה לחומות ירושלים כי החלו הפרצים להסתם ויחר להם מאד ויקשרו כלם [יחדיו] לבוא להלחם בירושלים ולעשות לו תועה ונתפלל אל אלהינו ונעמיד משמר [עליהם] יומם ולילה מפניהם, וכשנעשה הנס עשו כולם יום נוח ומשתה ושמחה, דכתיב ושאר היהודים אשר במדינות המלך אחשוורוש נקהלו ועמוד על נפשם ביום שלשה עשר ונוח בארבעה עשר ועשה אותו יום משתה ושמחה, ושל שושן עשאו ג"כ ממחרת הנס שלהן, וזה היה בשנת הנס בלבד.

2. תוספתא מסכת מגילה (ליברמן) פרק א

כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר ר' יהושע בן קרח' אומ' מימות אחשוורוש אמ' ר' יוסה בן יהודה היכן מצינו לשושן הבירה שמוקפת חומ' מימות יהושע בן נון אלא משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר הסמוכין לכרך ונראין עמו הרי הן כיוצא בו.

3. תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק א דף ע טור א/ה"א

כרכים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי חלקו כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותן הימים ותלו אותה מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בחמשה עשר רבי אבהו דרש ישיבה ישיבה מה ישיבה שנאמר להלן מימות יהושע בן נון אף ישיבה שנאמר כאן מימות יהושע בן נון ויקראו הכל בארבעה עשר רבי יודה בר פיזי דרש פרזי פרזות נאמר כאן פרזות ונאמר להלן לבד מערי הפרזי הרבה מאות מה פרזי שנאמר' להלן מימות יהושע בן נון אף פרזות שנאמר כאן מימות יהושע בן נון תני רבי יהושע בן קרחה אומר מימות אחשוורוש אמר ליה רבי יוסי בי רבי

יהודה וכי מה עניין שושן הבירה לבוא לכאן אם משושן הבירה את למד מעתה בשושן הבירה אל יקראו ושאר כל המקומות יקראו הא תלתא תניין תנייא קדמייא סבר מימר מימות יהושע בן נון תנייא אחרייא סבר מימר מימות אחשורוש תנייא אחרייא סבר מימר עיר מכל מקום נמצאתה אומר רבי יהושע בן קרחה ורבי יוסי בי רבי יהודה שניהם אמרו דבר אחד אלא שזה למד מטעם אחד וזה למד מטעם אחד ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו...

3 ב. קורבן העדה ד"ה 'ומשני נמצאת אומר':

... ורבי"י סובר כל שהיתה מוקפת חומה, לא היו בחשש סכנה כל כך לפיכך חלוקים מערי הפרזות.

3 ג. ר' עובדיה מברטנורא על משנה מגילה א' א'

... ולפי שיהושע התחיל להלחם בעמלק תחילה וכתוב: (שמות יז) 'כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע' לפיכך הזכירו מימות יהושע.

3 ד. עיקר תול"ט שם

בביאת בארץ בימי משה ויהושע. רש"י הואיל ונכתב בשנת נארבעים, סמוך לפטירת מרע"ה חשבינן ליה מימות יהושע.

שמות רבה (וילנא) פרשה כו

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים, ... למה ליהושע? אמר לו זקנך אמר (בראשית מב) את האלהים אני ירא, ובזה כתיב (דברים כה) ולא ירא אלהים יבא בן בנו שאמר את האלהים אני ירא ויפרע ממי שנאמר עליו ולא ירא אלהים. ()

בראשית רבה (וילנא) פרשה עג ד"ה ז ויהי כאשר

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, כיון שנוולד יוסף נולד שטנו של עשו, שנאמר (בראשית ל) ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי, דא"ר פנחס בשם ר"ש בר נחמן מסורת היא שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל,

משנה מסכת ערכין פרק ט משנה ו

עיר שגגותיה חומתה ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אינה כבתי ערי חומה ואלו הן בתי ערי חומה שלש חצרות של שני שני בתים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של ציפורים וחקרה של גוש חלב ויודפת הישנה וגמלא וגדוד וחדיד ואונו וירושלים וכן כיוצא בהן:

תוספתא מסכת ערכין (צוקרמאנדל) פרק ה הלכה טז

אמר ר' ישמעאל בר' יוסי וכי אין לנו מוקפת חומה אלא אלו בלבד הרי הוא אומר ששים עיר כל חבל ארגוב וגומר כל אלה ערי בצורות חומה גבוהה וגו' אלא כיון שגלו ישראל לבלב בטלה מהן מצות ערי חומה וכשעלו מן הגולה מצא אלו שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון וקדשום ולא אלו בלבד אלא כל שתביא לך במסורת שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון כל המצוה הזאת נוהגת בה ושקדשום מכאן ואילך כל המצוה הזאת נוהגת בה:

משנה מסכת כלים פרק א משנה ו - ז

עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות:

עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעים ומסבבין לתוכן מת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו:

ר' עובדיה מברטנורא שם

עיירות המוקפות חומה - מימות יהושע בן נון. דבמצורע כתיב (שם י"ג) מחוץ למחנה מושבו, חוץ למחנה ישראל. וכשכבש יהושע את הארץ קידש העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים:

משנה מסכת שקלים פרק א משנה א

באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים בחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכין ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקואות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים:

6. בית יוסף אורח חיים סימן תרפח

ואיכא למידק למה חלקו מצוה זו לימים חלוקים וקבעו יום מיוחד לפרזים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר המצות ותירץ הר"ן (א. ד"ה ויש) שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרזות והיהודים שבשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד שהרי היהודים הפרזים נחו בארבעה עשר (אסתר ט יז) והיהודים שבשושן נחו בחמשה עשר (שם פסוק יח) ועשו כל אחד ביום שנח בו והושוו כל הכרכים המוקפין חומה לשושן מפני שבה היה עיקר הנס לדורות קבעוהו לכל אחד ביום שנח בו והושוו כל הכרכים המוקפין חומה לשושן מפני שבה היה עיקר הנס וכי תימא תינח לרבי יהושע בן קרחה דאמר דבמוקפין חומה מימות אחשורוש תליא מילתא אבל לדעת תנא דמתניתין (ב.) דאמר מימות יהושע בן נון הא לא דמיא לשושן ומה ראו לקבוע להם יום ט"ו יש לומר דהיינו טעמא כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל כדאיתא בירושלמי (שם) ופירוש הענין שכיון שהוצרכו לחלוק בין מוקפין לשאין מוקפין כשם שנחלקה שושן משאר עיירות אילו תלו הדבר מימות אחשורוש היתה ארץ ישראל שהיתה חרבה באותם הימים נדונת כפרזים והיה גנאי בדבר ולפיכך תלו הדבר בימות יהושע בן נון כדי שתהא נדונת ככרכים שאף על פי שעכשיו אין להם חומה כיון שהיתה מוקפת מימות יהושע בן נון הרי דינה כאילו יש בה חומה כדאמרין בגמרא עכ"ל: וקשה לי על דבריו מדאמרין בגמרא (ב:) ותנא דידן יליף פרזי פרזי כתיב הכא על כן היהודים הפרזים (אסתר ט יט) וכתיב התם לבד מערי הפרזי הרבה מאד (דברים ג ה) מה להלן מימות יהושע בן נון אף כאן מימות יהושע בן נון ופריך אלא שושן דעבדא כמאן ופירש רש"י (ד"ה הכי קאמר) אי ילפינן הך גזירה שוה היאך עשו אותם שבשושן בט"ו הא פרזי הוא ולא ידעינן בה שהוקפה מימות יהושע אמר רבא שאני שושן הואיל ונעשה בה נס ופירש רש"י הואיל ונעשה בה נס שניתן להם גם מחר לעשות כדת היום להרוג [בשונאיהם] שני ימים על כרחן לא נחו עד ט"ו וכן קבעוהו לדורות ואם כדברי הר"ן מאי פריך אלא שושן דעבדא כמאן הא כל עיקרן של מוקפין לא עבדי בט"ו אלא להדמות לשושן ורבא אמאי קאמר שאני שושן הואיל ונעשה בה נס דמשמע דאי לאו האי טעמא היו בני שושן קורין ב"ד ומוקפין כדקיימי קיימי בט"ו ואילו לדברי הר"ן אם לא היו בני שושן קורין בט"ו גם המוקפין לא היו קורין בט"ו שהרי לא קבעו בט"ו למוקפין אלא כדי לדמותן לשושן: לפיכך נראה לי דנהי דטעמא דרבי יהושע בן קרחה הוי כדכתב הר"ן שקבעו ט"ו למוקפין כדי לדמותן לשושן וכדאמר בהדיא בגמרא מאי טעמא דרבי יהושע בן קרחה כי שושן מה שושן מוקפת מימות אחשורוש וכו' לתנא דידן לא הוי טעמא משום הכי אלא היינו טעמא כיון דמצוה זו הוקבעה בזמן חורבנה של ארץ ישראל ראו חכמים שבאותו הדור לעשות זכר לארץ ישראל בנס זה וכדאמרין בפרק בתרא דראש השנה (ל.) דאית לן למיעבד זכר למקדש ולפיכך תיקנו שמוקפין חומה מימות יהושע יקראו בט"ו ושאר העיירות יקראו ב"ד ואילו לא היו מחלקין ביניהם לא היה לארץ ישראל זכר בנס זה ויש קצת סעד לזה בדברי הרמב"ם (פ"א ה"ד - ה) שכתב כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימי יהושע [בן נון] קורין בט"ו וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה מימי יהושע קורין ב"ד. שושן הבירה אף על פי שלא היתה מוקפת חומה מימות יהושע קורין בט"ו שבה היה

הנס שנאמר (אסתר ט יח) ונוח בחמשה עשר בו. ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה [באותו הזמן] כדי שיהיו קורין כבני שושן ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפים חומה אף על פי שהן עתה חרבים הואיל והיו מוקפין חומה בימי יהושע קורין בט"ו ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה ע"כ. ומאחר שכתב דין המוקפין קודם שכתב דין שושן הבירה משמע דטעמא דמוקפין בט"ו לא תלי בשושן ומה שכתב כדי שיהיו קורין כבני שושן לאו למימרא דמוקפין תלי בבני שושן אלא הוי כאומר שיהיו קורין בט"ו ומה שכתב ולמה תלו הדבר בימי יהושע הכי פירושו למה חלקו מוקפות מימות יהושע משאינן מוקפות והיינו דמסיים בה כדי שיהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה ואם איתא שסיבת חילוק מוקפין משאינן מוקפין הוא מטעם אחר וטעם כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל אינו אלא לומר למה תלו בימות יהושע ולא בימות אחשורוש מאי ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה דקאמר: